

daarom verschillende verdedigingswerken in en rond Willemstad aangebracht. Ter verdediging van de ingang van het Hollandsch Diep hebben de Duitsers op de oude vestingwallen van Bastion Holland **twee geschutbunkers [21]** gebouwd. Eén van die bunkers staat gericht op het Volkerak, de ander op het Haringvliet. Ook is een tankmuur aangelegd op de Westdijk. Het doel daarvan was het afsluiten van de weg voor vijandelijke tanks en voertuigen richting Willemstad.

Op de **Belgische begraafplaats [22]** bij de rotonde liggen 159 Belgische militairen begraven. De meesten waren krijgsgevangenen van de Duitsers en werden per schip naar gevangenkampen vervoerd. Zij kwamen om toen hun schip, de Rhenus 127, op het Hollandsch Diep op 30 mei 1940 op een mijn liep. Jaarlijks worden deze militairen met een korte ceremonie herdacht.

MONUMENTEN | NATUUR | EVENEMENTEN | WATER & RECREATIE

Bunkertrap Benedensas

Informatiebord V1-raket

MONUMENTEN | NATUUR | EVENEMENTEN | WATER & RECREATIE

Fietscafés en andere horecagelegenheden

Diverse horeca Centrum Willemstad, Dinteloord, Steenberg en Heijningen

Fort Sabina, De Kletsmajoor
Fortweg 1, Heijningen

Kersenhoeve Zuylenhoeve
Kreekweg 2a, Heijningen

Theetuin Floris & Sabina
Kraaiendijk 25, Heijningen

Restaurant Dintelmund
Markweg Zuid 14, Heijningen

Eethuis de Polder
Oude Heijningsedijk 229, Heijningen

Hotel Restaurant Thuis!
Westvoorstraat 4-6, Dinteloord

Eetcafé Havenzicht
Havenweg 19, Dinteloord

Restaurant, huiskamercafé en theetuin Beneden Sas
Benedensasweg 2-4, De Heen

Akkermans Leisure & Golf
Heense Molenweg 23, De Heen

Eetcafé 't Goeleven
Heensedijk 49, De Heen

Pannenkoekenboerderij De Uitwijk
Dorpsweg 136, De Heen

Café De Wellse Vaert
Kapelaan Kockstraat 55, Welberg

Theetuin Pallemoes
Boomdijk 6, Welberg

Fietsroute November '44

In de sporen van WOII

Fietstocht door een weids landschap, langs vestingwerken, oorlogsmonumenten en schitterende vergezichten.

Brabantse Wal

Bergen op Zoom | Steenberg | Woensdrecht

...waar Brabant Zeeland kust...

- Belevingspunten**
- 1 Fort Sabina
 - 2 Bunker Sasdijk
 - 3 Bunker monding Dintel
 - 4 Bevrijdingsmonument en Luisterzuil
 - 5 Begraafplaatsen Dinteloord
 - 6 & 7 Bunkers Benedensas
 - 8 t/m 11 Bunkers De Heen
 - 12 Plaqueette Guy Gibson
 - 13 Bunkers Lepelstraat
 - 14 Begraafplaats Steenberg (graven James Warwick en Guy Gibson)
 - 15 Onderduikadres Kapelaan Kock
 - 16 Luisterzuilen Welberg
 - 17 Gesneuvelde oorlogsheld
 - 18 Brug over de Ligne
 - 19 Herdenkingsmonument Welberg
 - 20 Krater V1-raket
 - 21 Geschutbunkers
 - 22 Belgische begraafplaats

LEGENDA

- Fietsroute
- Belevingspunt
- Fietsknooppunt

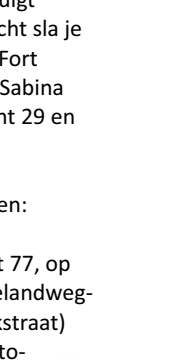
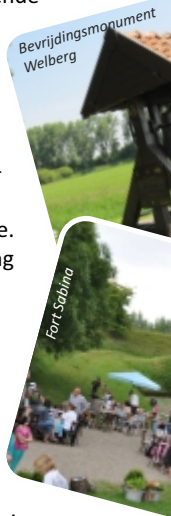
Fietsroute November '44
 Deze fietsroute ontleent zijn naam aan de sporen die de Tweede Wereldoorlog op het traject Willemstad – Welberg heeft achtergelaten. De route start in Willemstad en leidt je langs delen van de Atlantikwall naar de levende herinneringen aan de bevrijding in Welberg, als uitvloeisel van de Slag om de Schelde. Je reist door een weids landschap met schitterende vergezichten die de tijd van toen doen herleven.

Routebeschrijving (62 km, zonder opties)
 Deze fietsroute is uitgezet op basis van het knooppuntennetwerk. Je kunt de route daarom vanaf elk punt beginnen. Een aantal relevante locaties ligt buiten de beschreven route. Voor die punten is een losse routebeschrijving opgenomen.

Startpunt: Benedenkade Willemstad/ VVV i-punt bij Van Bellen
 Vanuit Willemstad fiets je naar knooppunt 29. Om bij punt 1 te komen sla je bij knooppunt 29 rechtsaf de Maltaweg op naar Fort Sabina. Let op, je verlaat hiermee de knooppuntenroute. Na ruim een kilometer buigt de Maltaweg scherp af naar links. In deze bocht sla je rechtsaf de onverharde Fortweg op die naar Fort Sabina leidt (parallel aan de dijk). Vanaf Fort Sabina keer je via de Maltaweg terug naar knooppunt 29 en volg je de borden richting knooppunt 24.

Vervolg de route via de volgende knooppunten: 24 – 71 – 72 – 80 – 46 – 45 – 77
 Om bij punt 12 te komen sla je bij knooppunt 77, op de Kade tegenover De Wallevis, rechtsaf (Zeelandweg-Oost), bij de rotonde weer rechtsaf (Warwickstraat) en aan het einde nogmaals rechtsaf (Mosquitostraat). De plaqueette bevindt zich voor het pand op nummer 5. Je volgt dezelfde route weer terug naar knooppunt 77, de Kade in Steenberg.

Om belevingspunt 13 te bezoeken volg je vanaf knooppunt 77 de route naar knooppunt 55 en daarna richting 54. Direct na het oversteken van de A4 rijd je direct parallel aan de

A4 (De Linie) naar het zuiden. Na 1 kilometer zie je aan je rechterhand het cluster van vier bunkers. Je volgt dezelfde route weer terug naar knooppunt 77, de Kade in Steenberg.

Volg knooppunt 81 en daarna 78. Wanneer je knooppunt 78 nadert vind je aan je rechterhand de RK begraafplaats met belevingspunt 14.

Bij knooppunt 78 sla je voor het tankstation rechts de Krommeweg in. Op het kruispunt blijf je de Krommeweg naar rechts volgen. Aan het einde van de Krommeweg sla je linksaf de Wipstraat in richting Welberg. Volg vanaf hier de borden richting knooppunt 82. Je komt Welberg binnen via de Kapelaan Kockstraat met belevingspunten 15 t/m 17.

Om belevingspunt 18 te bezoeken sla je na de kerk rechtsaf de Hoogstraat in. Je volgt deze straat, die over gaat in het Waterhoefke, tot de Halsterseweg. Je slaat linksaf de Halsterseweg op. Na 50 meter ben je bij belevingspunt 18. Je volgt dezelfde route weer terug naar de Kapelaan Kockstraat in Welberg tot aan knooppunt 82.

Je rijdt rechtdoor. De Kapelaan Kockstraat gaat over in de Boomdijk. Na 1 kilometer sla je linksaf de Canadezenweg in. Na 500 meter bevindt zich aan je rechterzijde belevingspunt 19.

Om belevingspunt 20 te bezoeken ga je vanaf het herdenkingsmonument terug naar de Boomdijk. Je slaat linksaf, na 2,7 kilometer nogmaals linksaf (Gagelweg), en daarna nog een keer linksaf (Princebosseweg). Je slaat na 700 meter rechtsaf de Grote Spellestraat in en daarna rechtsaf het Dirksdijkje op. Bij de splitsing sla je linksaf. Het belevingspunt ligt na 10 meter aan je rechterhand. Je keert via dezelfde route terug naar het herdenkingsmonument aan de Canadezenweg in Welberg.

Je vervolgt de Canadezenweg en slaat aan het einde linksaf de Groenedijk op. Aan het einde van de Groenedijk (gaat over in Welbergsedijk) sla je rechtsaf het Welbergswegje op, richting knooppunt 43.

Vanaf knooppunt 43 rijd je via knooppunten 42 – 41 – 22 – 71 naar knooppunt 24. Na knooppunt 24 sla je aan het einde van de Potenblokseweg (richting

knooppunt 29) met de bocht mee naar rechts de Oude Heijningsedijk op en direct daarna linksaf de Oude Heijningsedijk op richting Willemstad. Aan het einde sla je linksaf de Stadsedijk op (wordt Steenpad), in de bocht rechtdoor (blijft Steenpad), en vervolg je je weg naar knooppunt 23 en vervolgens weer terug naar het centrum van Willemstad.

Belevingspunten voor onderweg

Fort Sabina [1], gebouwd begin 19e eeuw, werd in WO II door de inwoners van Heijningen en de Stadsedijk als schuilplaats gebruikt. Het fort werd op 21 januari 1945 aangevallen door een Duitse patrouille die vertrok vanuit Goeree-Overflakkee en een poging deed om het fort in te nemen. Na een vuurgevecht werden twee Canadese militairen gevangen genomen, waarbij een van hen zwaar gewond raakte en later is overleden.

In het kader van de Duitse Atlantikwall zijn in Steenberg op verschillende locaties bunkers aangelegd. De meeste van deze bunkers zijn nog steeds duidelijk herkenbaar. Veel oorlogshandelingen hebben er rond deze bunkers niet plaatsgevonden, ze hadden geen strategische betekenis. Er ligt een **bunker [2]** net voor de woning aan Sasdijk 1 en er staat een **bunker bij de monding van de Dintel [3]** (bereikbaar via het hek), twee bij **Benedensas [6][7]**, vier nabij **De Heen [8-11]** en vier nabij **Lepelstraat [13]** (langs A4).

Op 4 november 1944 wachtten de inwoners van Dinteloord op hun bevrijders. Maar in plaats daarvan voerden geallieerde bommenwerpers een bombardement uit op vermeende stellingen van de Duitsers. Tientallen woonhuizen en drie kerken werden verwoest of zwaar beschadigd. Bij het bombardement kwamen meer dan 45 inwoners om. Op het Raadhuisplein staat het **bevrijdingsmonument [4]** dat is opgericht ter nagedachtenis aan alle Dinteloorders die tijdens oorlogshandelingen zijn omgekomen. Naast het monument staat een luisterplek (nummer 150) van de Liberation Route Europe. Daar wordt het verhaal van het bombardement verteld.

Op de algemene **begraafplaats [5]** aan het Zuideinde en op de RK begraafplaats aan de Oostgroeneweg liggen de graven van de slachtoffers van het bombardement op Dinteloord en zijn er monumenten ter herdenking van de gevallen. Bij sluizencomplex Benedensas staan **twee bunkers [6 en 7]**. In het kader van de herleving van de West Brabantse Waterlinie is één van deze **bunkers [7]** ingericht als informatieruimte over de verdediging van het gebied in de 17e eeuw. Bovenop deze bunker is een uitzichtpunt, die ontworpen is in de stijl van de 'Mozesbrug' op Fort de Roovere in Halsteren. Vanaf dit uitzichtpunt zie je de tweede **bunker [6]** aan je linkerhand liggen.

De **bunkers nabij De Heen [8, 9, 10 en 11]** zijn zichtbaar vanaf de Heense Molenweg. Komend vanaf Benedensas steek je vanaf de Benedensasweg de Heensedijk schuin over naar de Heense Molenweg. Na 1,3 kilometer zie je twee van de bunkers aan je rechterhand. Eén van de bunkers is in gebruik als een thematische escaperoom. De overige twee bunkers liggen op het erf van het aangelegen agrarisch bedrijf.

De **plaquette [12]** herinnert aan de plaats waar de Havilland Mosquito van de Britse piloot Guy Gibson en zijn navigator James Warwick is neergestort. Op dit bedrijventerrein zijn meerdere straten naar deze gebeurtenis vernoemd. De graven van Guy Gibson en James Warwick zijn op de Rooms Katholieke begraafplaats aan de Nassaulaan in Steenberg.

MONUMENTEN

NATUUR | EVENEMENTEN

WATER & RECREATIE

MONUMENTEN | NATUUR | EVENEMENTEN | WATER & RECREATIE

MONUMENTEN | NATUUR | EVENEMENTEN | WATER & RECREATIE

Welberg

Bunker bij Dintelsas

Oorlogsmonument

Meer informatie over de streek:

VVV Brabantse Wal

Kortemeestraat 19, Bergen op Zoom
T. 0164 - 277 482
info@vvvbrabantsewal.nl
www.vvvbrabantsewal.nl

VVV agentschap Steenbergen

Locatie Primera de Gilles
Kaaistraat 49, Steenbergen

VVV agentschap Willemstad

Locatie Van Bellen Wind & Snow
Lantaarndijk 12, Willemstad

Volg ons ook op:

Colofon:

Uitgave: Gemeente Steenbergen, VVV Brabantse Wal, maart 2017.
Grafische vormgeving en drukwerkrealisatie: Bakx Reclamestudio.
Fotografie: Gemeente Steenbergen, Gemeente Moerdijk, Chris van Klinken. Niets van deze uitgave mag worden overgenomen zonder voorafgaande toestemming van de redactie. Bij de samenstelling van deze brochure is uiterste zorgvuldigheid betracht. De redactie kan geen verantwoordelijkheid nemen voor eventuele onjuistheden.

Deze **set bunkers [13]** was onderdeel van het landfront achter de eigenlijke kustverdediging. Vanuit deze bunkers kon het Schelde-Rijnkanaal gemakkelijk worden bestreken. Bijzonder is dat twee van deze bunkers zijn uitgerust met een zogenaamde 'Tobruk' op het dak. Een bunkertje op de bunker, afgekeken in Tobruk in Noord-Afrika.

Op deze **begraafplaats [14]** liggen de Britse piloot Guy Gibson en zijn navigator James Warwick begraven. Hun Havilland Mosquito stortte op de terugweg van een bombardement op een stuwdam in Duitsland neer in Steenbergen. Het doel van die bombardementen was de (hydro-elektrische) energietoevoer voor de Duitse oorlogsindustrie te verstoren. De vader van Guy Gibson heeft erop aangedrongen dat zijn zoon werd begraven in de plaats waar hij was verongelukt. De missie van Guy Gibson en James Warwick is uitgebreid beschreven in de wandelroute 'Vliegeniersroute'. Deze route is verkrijgbaar bij VVV Brabantse Wal, het agentschap in Steenbergen en diverse ondernemers in de gemeente Steenbergen. Er is ook een Engelstalige versie beschikbaar.

Kapelaan Harry Kock [15] zat met zestien andere Welbergenaren in de kelder onder het huis van hoofdmeester Baartmans te luisteren naar het oorlogsgeweld. Toen dat was gestild en hij op straat keek stonden daar Canadese soldaten. De kapelaan meldde hen dat zich aan de overkant van de Boomvaart ook nog Duitsers bevonden. Na een succesvolle tegenaanval zochten de Duitsers naar de man in de zwarte kledij. Kapelaan Kock werd herkend en mishandeld en met een bajonet gestoken. Hij werd achtergelaten onder een heg terwijl de andere schuilenden naar het ziekenhuis in Steenbergen moesten gaan. Kapelaan Kock stierf onder die heg, waarna hij naar het ziekenhuis werd gebracht. Daar is hij toen begraven. Na afloop van de oorlog is Kapelaan Kock herbegraven met uitgebreide religieuze rituelen. In 1955 is een straat naar de kapelaan vernoemd.

Het verhaal van de slag om en bevrijding van Welberg is opgenomen in de Liberation Route Europe. Bij de kerk (nummer 148) en op de hoek van de Hoogstraat/Moerstraatseweg (nummer 149) staan

luisterzuilen [16] waar fragmenten uit het boeiende verhaal van Welberg zijn te lezen en te beluisteren. Piet Snoeijers is een onbekende **gesneuvelde oorlogsheld [17]** in Welberg. Geen straatnaam, geen plekje in de officiële herdenking voor hem. En dat terwijl hij een kleine, maar belangrijke, rol speelde bij de bevrijding van Welberg door de Canadezen. Piet raakte gewond door Duits vuur nadat hij zich had aangesloten bij de Canadezen en meevocht tegen de Duitsers. Daardoor was de positie van de Duitsers bekend en kregen de Canadezen, die wachtten op het bevel om verder op te trekken, inzicht in de vijandelijke posities. Zij konden die uitschakelen en zo hun bevrijding van West-Brabant voortzetten.

Rondom de **brug over de Ligne [18]** is in 1944 fel gestreden tussen Canadese en Duitse troepen om de bevrijding van de stad Steenbergen. De beperkte doorgang leverde de nodige tactische belemmeringen op, waardoor de doortocht naar Steenbergen verschillende dagen heeft gekost.

Het **herdenkingsmonument [19]** aan de Canadezenweg in Welberg is in 2004 opgericht ter nagedachtenis aan de burgerslachtoffers uit Welberg en Steenbergen die tijdens de bevrijding door de Canadezen in 1944 zijn omgekomen. Elk jaar worden op 4 mei en op de eerste zondag in november herdenkingen georganiseerd. De nadruk ligt daarbij steeds meer op de rol die de Canadese bevrijders hebben gespeeld bij de Slag om de Schelde. De herdenkingen zijn uitgegroeid tot de slotceremonie van een regionale herdenking van de Slag om de Schelde. De banden met twee Canadese regimenten houden het bewustzijn en de herdenking levend.

Op 30 januari 2014 is aan het Dirksdijkje in Kruisland een niet gesprongen deel van een V1 raket gevonden. Op 27 februari 2014 is het explosief door de Explosieven Opruimings Dienst (EOD) tot ontploffing gebracht. Vanaf het infopaneel loopt een klein paadje naar de **krater [20]** die inmiddels is omgevormd tot nieuwe natuur. **Attentie:** het bezoeken van dit belevingspunt betekent een totale routeverlenging van 11 kilometer.

Begin november 1944 was Willemstad één van de laatste Duitse bolwerken in West-Brabant. De stad was onderdeel van de Atlantikwall. De Duitsers hebben

